

بیدار در تاریکی

(بخش اول)

راجر ایبرت

ترجمه‌ی سمیه کریمی

انتشارات جویا

تهران، ۱۳۹۴

این کتاب ترجمه‌ای است از بخش اول کتاب

Awake In The Dark

by

The university of Chicago Press, Ltd., London

©2006 by the Ebert Company Ltd.

سرشناسه	ایبرت، راجر، ۱۹۴۲ - م. Ebert, Roger
عنوان و نام پدید آور	بیدار در تاریکی
مشخصات نشر	تهران: جويا، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهري	۱۶۰ ص.
شابک	978-964-2895-86-1
وضعیت فهرست‌نویسی: فبیای مختصر	
یادداشت	این مدرک در آدرس http://opac.nli.ir قابل دسترسی است.
یادداشت	عنوان اصلی: Awake in the dark
شناسه افزوده	کریمی، سمیه، ۱۳۶۲ - م. مترجم.
شماره کتابشناسی ملی	۲۷۷۰۷۵۲

تهران: تجریش، خیابان در ایشیم، روبروی بانک صادرات، پلاک ۹۰

انتشارات جويا تلفن و نمابر: ۲۲۷۳۸۸۲۸؛ همراه: ۰۹۱۹۲۳۵۹۰۴۲ و ۰۹۱۲۱۷۹۱۵۷۰

نام کتاب: بیدار در تاریکی (بخش اول)

نویسنده: راجر ایبرت

مترجم: سمیه کریمی

حروفچینی: شبستری

چاپ و صحافی: مجاب

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۶۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۹۵-۸۶-۱

Email: info@jooyapub.com

website: www.jooyapub.com

تمام حقوق بر طبق قانون مؤلفین و مصنفین برای انتشارات جويا محفوظ است.

هرگونه کثیر، انتشار، بازنویسی این ترجمه به هر صورت از جمله الکترونیکی، فتوکپی، ارایه سخنان و ضبط

و ذخیره در سیستم بازاریابی بدون دریافت مجوز کتبی از انتشارات جويا ممنوع است.

فهرست

۷	پیشگفتار
۱۳	پیش درآمد
۲۱	مصاحبه‌ها
۲۳	وارن بیتی
۳۱	جیمز استوارت
۳۹	رابرت میچم
۴۷	میچ و جیمی: قدری تأمل
۵۳	لی ماروین
۶۵	اینگمار برگمن
۸۱	مارتین اسکورسیزی و پل شرایدر
۸۹	رابرت آلتمن
۹۷	ورنر هرتسوگ
۱۰۵	سریل استریپ
۱۱۱	وودی آلن
۱۲۱	اسپایک لی
۱۳۱	تام هنکس
۱۴۷	ارول موریس
۱۵۵	استیون اسپیلبرگ

پیشگفتار

راجر ایبرت، آمیزه‌ای از انرژی بیکران، قدرت قضاوت دقیق، دانش گسترده، بینش عمیق و طنزی گزنده را در بسیاری از تفسیرهای هوشمندانه سینمایی خود به ما ارایه داده است. او با پیروی از سنت جرج یونارد شاو^۱ و رابرت میوز^۲، هنر روزنامه‌نگاری را شکوهمندانه و عمیق دریافته است. بعضی از مقاله‌های او ناهمگون است، اما هرگز مطالب سخیف نمی‌نویسد. در یکی از مقالاتش می‌گوید: «نوشتن مقالاتی با شتاب، هیچ‌گاه کاری بی ارزش نیست.» گرچه بیشتر مقالات او عمری طولانی خواهند داشت و جای خوشحالی است که دانشگاه شیکاگو اقدام به نگهداری آنها کرده است.

آشکار است که این کتاب بعضی از بهترین مقالات او را دربردارد. ایبرت اکنون مبدل به یک نهاد شده است، او در مقام روزنامه‌نگاری که جایزه‌ی پولیتزر را گرفته (او نخستین منتقد فیلمی است که نایل به کسب این افتخار شده) تکیه‌گاه نقد بسیاری از روزنامه‌هاست. برنامه‌ی تلویزیونی او مجموعه‌ی بزرگی از بازنگری در منتخبی از فیلم‌های برجسته است، او در چندین دانشگاه رشته‌ی سینما و نقد فیلم را تدریس کرده است و تماشاگران بسیاری مجذوب آموزش‌های او درباره‌ی فیلم‌های کلاسیک هستند که گاه تصویر به تصویر و بسیار وقت‌گیر انجام می‌گیرد.

۱. George Bernard Shaw: نویسنده، روزنامه‌نگار و طنزپرداز انگلیسی اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیستم.

2. Robert Hughes

ایبرت فیلم را دوست دارد، هر نوع فیلمی را. قدرت ناب و گسترده‌ی این رسانه را؛ و اشتیاق او مسری است. شیوه‌ی نقد او تلخ و گزنده نیست. نوشته‌های او مظهر عشق به سینماست. او نمی‌خواهد به بهای کوبیدن فیلم دیگران برای خود شهرت دست‌وپا کند.

مصاحبه‌هایی که در این کتاب جمع‌آوری شده، مقام ایبرت را در مقام منتقدی هوشمند و آگاه به تاریخ سینما نشان می‌دهد. هیچ منتقدی نمی‌تواند در یک پاراگراف، از ستایش جان وین به بحثی دقیق درباره‌ی شیوه‌ی استفاده‌ی اوزو^۱ در فیلم‌های اعتدال، اشاره‌ای به رنگ‌بندی صحنه‌ها، به ستایش موسیقایی از فیلم‌های سیاه و سفید و تأویلی واضح از تغییرات نورپردازی در کازابلانکا^۲ و بدنام^۳ برسد. هیچ یک از منتقدانی که برای خوانندگان عادی نقد می‌نویسند نمی‌توانند این چنین زیبا و ظریف، قضاوت عمومی بخشی کلان را به یکباره مبدل کنند به جزئیات زیباشناسی یک صحنه‌ها و اجراها. هنر محجوبانه‌ی ایبرت است که به ما آگاهی می‌دهد که بافت فیلم به اندازه‌ی داستان آن اهمیت دارد.

هر منتقدی سبک و لحن بخصوصی دارد و بیشتر منتقدان سعی می‌کنند تا سبکی جدید و دور از قاعده بیافرینند. بسیاری از منتقدان هم فریاد برمی‌دارند، هر آنچه می‌گوییم را باید بپذیرید. زیرا تخصص ما گسترده‌تر از تجربه شماست. خیلی از آن‌ها مدعی هستند نخستین کسی بوده‌اند که ارزش فیلم و کارگردانی را زودتر از دیگران کشف کرده‌اند. ایبرت هرگز تن به این کارها نمی‌دهد. او هوش و دانایی خود را از این طریق تبلیغ نمی‌کند. از طرفی خود را هم حقیر نمی‌شمارد. کیفیت کار او ناشی از کنجکاوی او برای کشف تجربه‌های جدید در سینماست. او تلاش دارد هر آنچه را از پرده بیرون می‌ریزد با اندیشه‌های خلاقانه‌ی خود درک کند. او فیلم را جهان می‌کند نه اندیشه‌های خود را. ضابطه‌های او بسیار انعطاف‌پذیرند.

بعضی از منتقدان خود را از طریق آنچه دوست ندارد شرح می‌دهند (که غالباً

۱. Ozu: یاسوجیرو اوزو (۱۹۰۳-۱۹۶۱) کارگردان و فیلمنامه‌نویس ژاپنی. داستان توکیو، بعد از ظهر پاییزی و اواخر بهار از آثار اوست.

۲. Casablanca: فیلمی به کارگردانی مایکل کورتیز و با بازی همفری بوگارت و اینگرید برگمن.

۳. Notorious: فیلمی به کارگردانی آلفرد هیچکاک و بازی اینگرید برگمن که به سال ۱۹۴۶ ساخته شد.

شامل همه‌ی چیزهاست) ایبرت هر فیلم را براساس آنچه می‌خواهد شرح می‌دهد و این که متعلق به چه سنتی است و چه برداشتی را نصیب ما می‌کند، تبیین می‌نماید و قادر است هم هاوارد اند^۱ و هم ستوان خبیث^۲، فراری^۳، فهرست شیندلر^۴، پالپ فیکشن (داستان عامیانه)^۵، فارست گامپ^۶ را ستایش نماید. برای ما تعجب‌آور است که ایبرت، مک دونالد را یکی از کسانی می‌داند که از او الهام گرفته است زیرا مک دونالد منتقدی بود که فقط ده درصد از کارهایی را که ایبرت درباره‌اش نقد نوشته بود دوست داشت و مابقی را هم اصلاً ندیده بود. اما درسی که به منتقدان جوان داد این بود که می‌باید لحنی مستقل از دیگران پیدا کنند. ایبرت مصمم بود که از سلیقه‌ی روزمره پیروی نکنند بعد هم از فیلم‌های مایکل آپتد و هم از فیلم‌های غیرمتعارفی مانند دردسر ذهنی و خلیسه خوشش می‌آید. او به بسیاری از جاذبه‌های سینما علاقمند است و همین وسعت نظر، نوشته‌های او را جذاب می‌کند.

سعه‌ی صدر او از حوصله و تجمعی که در حرفه‌ی خود نشان می‌دهد آشکار است. بیست و پنج سال حدّ زمانی منتقد فیلمی است که دیگر ترجیح می‌دهد به جای تماشای آشکار فیلم‌های باب اشنایدر، به مطالعه‌ی هرچه می‌خواهد بپردازد. هر یک از منتقدان تایمز که عمری را در این راه سپری کرده‌اند، بعد از ۲۵ سال کم‌کم از این کار کناره گرفته‌اند اما ایبرت در حالی که وارد چهلمین سال کار حرفه‌ای خود می‌شود، هنوز دارد می‌نویسد. شاید دویدن در این مسیر طولانی به قدرت و سلیقه‌ی او بستگی دارد. او هنوز سینما را دوست دارد. زیرا او از فیلم‌های مردم‌پسند (که هضم آن‌ها برای منتقدان سینما دشوار است) و فیلم‌های غیرروشنفکرانه را از ابتدای آغاز هنر واقعی سینما، تا به امروز، دوست دارد و همان حال حس تشخیص آثار برجسته را نیز دارد.

هیچ یک از منتقدانی که مقاله‌های کتاب سه گانه‌ی «فیلم‌های بزرگ» را خوانده‌اند نمی‌توانند در شیفستگی ایبرت به آثار کلاسیک تردید کنند، اما با مراجعه به مقالاتی که روزانه می‌نوشته متوجه می‌شویم که درک شاهکارهای سینمایی، مانع از کشف نکات دقیق برجسته در فیلم‌های معمولی هم نشده. اگر فیلم‌های در حال نمایش بر ما تأثیر

1. *Howard's End*2. *Bad Lieutenant*3. *Fugitive*4. *Schindler's List*5. *Pulp Fiction*6. *Forest Gump*

می‌گذارد. ایبرت حی و حاضر است تا اجرای آن را به ما بگوید. بنابراین این مجموعه از این نظر حایز اهمیت است که قدرت نقد و بررسی ایبرت را به ما می‌نماید. اما ارزش اضافی هم وجود دارد. این کتاب تغییرات تاریخ فیلم و فرهنگ فیلم را در امریکا را هم به دقت ثبت می‌کند. شاید ایبرت بیشتر از آنچه خود تشخیص می‌دهد توانسته تکامل عمده چگونگی ساخت و گفتگو درباره‌ی فیلم‌های امریکا و نحوه‌ی استقبال مردم از آن‌ها را ثبت کند.

اگر کیل و ساریس، پدرخوانده و مادرخوانده نسل سینما بودند، ایبرت صدای درونی این نسل بود. او سنگینی محتوای نقدهای ادبی را به جریانی از بصیرت و شور و شوق مبدل کرد. در این روند او نسل رو به افزایش سینما و های معمولی را متوجه فیلم‌های ژانر شکنی از قبیل بانئ و کلاید و ۲۰۰۱، جزئیات آخر و نشویل کرد و در همان حال از ستایشی بهترین فیلم‌هایی که توجه تماشاگران بسیاری را هم به خود جلب کرده بود غافل نماند. بنابراین او توانست هم از پدرخوانده، راکی و برخورد نزدیک از نوع سوم لذت ببرد و هم از راننده‌ی تاکسی، اگیرو، خشم خداوند، پایگاه او در غرب میانه، او را از چرخه‌ی پیروی بی‌چون و چرا و ارتدادی که بر فرهنگ منهن حاکم بود، دور نگه داشت. او راهنماهای زیادی را در دست داشت اما از مرشدی خاص پیروی نمی‌کرد و آزاد بود بر طبق سلیقه‌ی خود حرکت کند.

ایبرت در کثرت‌گرایی خویش از بسیاری منتقدان سینما دوست دیگر، موفق‌تر عمل کرد. آن‌ها سرنوشت خود را به فیلم‌هایی که در خارج از استودیو ساخته می‌شد متصل کرده بودند و هنگامی که در ۱۹۸۰ موج فیلم‌های استودیویی برپا خاست، دچار سردرگمی شدند.

فکر می‌کنم ایبرت متوجه بود که بازگشت دوباره - در طی دو دهه‌ی اخیر - به ساخت فیلم‌های بازارپسند به معنای سرکوب کردن فیلم‌های کوچک بود که از طرف کسانی تحسین می‌شد که خواستار بازگشت به سبک فیلم‌سازی دهه ۱۹۷۰ بود. او متوجه بود استیون اسپیلبرگ^۱ یا فرانسیس فورد کاپولا^۲، جورج لوکاس^۳

1. Steven Spielberg

2. Francis Ford Capola

3. George Lucas

تیم برتون،^۱ رابرت زمیکس،^۲ پیتر وایر^۳ و دیگران به نوبه خود روش‌های جدیدی برای ساخت فیلم در در استودیو و برای تماشاگرانی جدید انجام می‌دهند و این کار را با مهارتی قابل تحسین و جاه‌طلبی فوق‌تصور به انجام می‌رسانند.

بنابراین مجموعه آثار ایبرت ثبت تاریخی و مسحورکننده‌ی تغییر جهت استثنایی و هوشمندانه در سینمای مدرن است و نه فقط مقاله‌ها «بازبینی‌ها»، بلکه مصاحبه‌ها و نقدهای این مجموعه نشان می‌دهد که چگونه هنرپیشه‌ای مانند وارن بیتی و مایکل استریل جای هنرپیشگان نسل قبل را می‌گیرند. چگونه او به کارگردان‌های یابی مانند رابرت آلتن و وودی آلن امید بسته و چگونه اسپیلبرگ و تام هنکس مظهر فیلم‌های بزرگ بودند و اسکورسیزی و ارول موریس نماد فیلم‌های شخصی شدند.

اما در میان جنجال‌هایی که منتقدان تازه کار در وبسایت‌ها به راه می‌اندازند و منتقدان یک‌شبه‌ی مجلات مردم‌پسند، هوش و ذکاوت ایبرت هنوز طراوت خود را حفظ کرده است. بیدار در تاریکی سابه‌ی است برای درک عمیق مستق‌دی بزرگ و تاریخ فرهنگ سینما در چهل سال گذشته.

دیوید بورون